

Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeğinin (EBÇÖ) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Ahmet Bedel ¹, Erkan Işık ², Erdal Hamarta ³

Öz

Bu çalışmanın amacı, Spirito, Stark ve Williams (1988) tarafından geliştirilen ve uluslararası literatürde KIDCOPE olarak bilinen Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeğinin (EBÇÖ) Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenirliliğinin incelenmesidir. Çalışma 7., 8., 9., 10. ve 11. sınıflardan toplam 453 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Yapı geçerliğinin sınanması için daha önceden önerilen tek faktörlü, iki faktörlü, üç ve dört faktörlü yapılar Doğrulayıcı Faktör Analizi ile test edilmiş ve 15 maddeden oluşan ölçeğin Türkçe formunun en iyi üç faktörlü yapıyla uyum gösterdiği gözlenmiştir. Ölçüt bağıntılı geçerlik EBÇÖ'nün alt boyutları ile sürekli kaygı arasında orta düzeyde korelasyonlarla desteklenmiştir. EBÇÖ'nün iç tutarlılık güvenirlilik katsayısı Aktif Başa Çıkma için .72, Kaçınan Başa Çıkma için .70 ve Olumsuz Başa Çıkma için .65 olarak bulunmuştur. Üç hafta ara ile değerlendirilen test-tekrar test güvenirlilik katsayısı ise Aktif Başa Çıkma için $r = .66$, Kaçınan Başa Çıkma için $r = .61$ ve Olumsuz Başa Çıkma için $r = .76$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar üç faktörlü EBÇÖ'nün Türkçe formunun 7-11. sınıf öğrencilerin başa çıkma yaklaşımlarının değerlendirilmesi amacıyla kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

Başa Çıkma Ölçeği
Ergenler
Geçerlik
Güvenirlik

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 13.06.2014
Kabul Tarihi: 05.11.2014
Elektronik Yayın Tarihi: 16.12.2014

DOI: 10.15390/EB.2014.3501

Giriş

Gerek stresli yaşam olaylarına, gerekse psikolojik, sosyal, duygusal, bilişsel ve eğitsel problemleri yönetme ve bu süreçlere uyumdaki etkisinden dolayı (Wadsworth, Raviv, Compas ve Connor-Smith, 2005) başa çıkma stratejileri son 30 yıldır oldukça üzerinde çalışılan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Lazarus ve Folkman (1984) başa çıkmayı, "kişinin mevcut kaynaklarını aştığını düşündüğü belli içsel ve dışsal isteklerini yönetmek için harcadığı değişken bilişsel ve davranışsal çabalar" olarak tanımlamıştır (s. 141). Başa çıkma, kişilik özellikleri ile olduğu gibi kişisel ve duygusal birçok durumla da ilişkili bir kavramdır. Örneğin Khamis (2013) olumlu başa çıkma stratejilerine daha fazla ve olumsuz başa çıkma stratejilerine daha az başvurulmasının yüksek akademik başarıyla yakından ilişkili olduğunu bulmuştur. Aynı zamanda daha aktif ve duygusal stratejiler kullanan öğrencilerin kaçınan ve olumsuz başa çıkma stratejilerini daha sıklıkla kullanan öğrencilere göre daha az zihinsel sağlık sorunu yaşadığı gözlenmiştir (Holen, Lervåg, Waaktaar ve Ystgaard, 2012). Problem

¹ Mevlana Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı, Türkiye, abeldel@mevlana.edu.tr

² Mevlana Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı, Türkiye, eisik@mevlana.edu.tr

³ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı, Türkiye, erdalhamarta@konya.edu.tr

ve duygu odaklı başa çıkma daha çok dışadönük kişilik özelliği ile ilişkiliyken kaçınan başa çıkma daha çok nevrotik ve psikotik kişilik özellikleriyle ilişkili bulunmuştur (Kardum ve Krapic, 2001).

Başa çıkma stratejileri, yaklaşan/problem odaklı ya da kaçınan/duygu odaklı, duygusal ya da davranışsal (Lazarus ve Folkman, 1984), birincil/ikincil kontrol ve geri çekilme (Connor-Smith, Compas, Wadsworth, Thomsen ve Saltzman, 2000), kaçınma ya da kontrol odaklı (Cheng ve Chan, 2003; Pereda, Forns, Kirchner ve Muñoz, 2009), aktif, kaçınan ya da olumsuz (Spirito, Stark ve Tyc, 1994), aktif, geri çekilen ya da karşı çıkan (Holen vd., 2012) gibi farklı kategorilerde değerlendirilmektedir. Buna karşın, üç ve daha fazla faktörden oluşan kategoriler faktör sayısı az olan kategorilere göre daha çok önerilmektedir çünkü az faktörlü kategorilerde birden fazla strateji tek faktörle ifade edilebilmektedir (Edgar ve Skinner, 2003; Skinner, Edge, Altman ve Sherwood, 2003).

Çok boyutlu bir kavram olarak başa çıkma stratejilerinin farklı boyutlarının ölçümü için birçok ölçme aracı geliştirilmiştir (Amirkhan, 1990, 1994; Ayers, Sandler, West ve Roosa, 1996; Carver, Scheier ve Weintraub, 1989; Folkman ve Lazarus, 1988; Özbay ve Şahin, 1997; Patterson ve McCubbin, 1987; Tobin, Holroyd ve Reynolds, 1984; Türküm, 2002). Bu ölçme araçları içinde özellikle çocuk ve ergenlerin başa çıkma stratejilerinin ölçümünde en sık kullanılan ölçeklerden biri de Spirito vd. (1988) tarafından geliştirilen Çocuk ve Ergenler için Başa Çıkma (Kidcope) Ölçeğidir (Vigna, Hernandez, Kelley ve Gresham, 2010). Bu kadar sık kullanılmasının bir sebebi Carver'in (1997) de bahsettiği gibi özellikle birçok hipotezin test edildiği araştırmalarda farklı birçok ölçeğin birarada kullanırken sağladığı avantajdan dolayı ölçeği kısa oluşudur (Spirito, 1996). Spirito'ya (1996) göre özellikle daha küçük yaş gruplarında çalışırken az maddeden oluşan başa çıkma stratejileri ölçekleri daha fazla zaman gerektiren nitel görüşme protokolleriyle karşılaştırıldığında çok daha avantajlıdır. Ölçeğin popülerliğinde ikinci bir sebep de çocuk ve ergen gruplarda başa çıkma stratejilerinin ölçümü için az sayıda ölçme aracı geliştirilmiş olması, ölçeklerin yaygın olarak üniversite öğrencileri ve daha büyük yaş gruplarını hedef alması olabilir.

Çocuk ve Ergenler için Başa Çıkma Ölçeğinin biri ergenler (13-18 yaş) ve biri çocuklar (5-13 yaş) olmak üzere iki formu bulunmaktadır. Ergen formu on başa çıkma stratejisini (sosyal uzaklaşma, dikkati dağıtma, arzu giderici düşünme, bilişsel yeniden yapılandırma, sosyal destek, problem çözme, kendini eleştirme, duygu düzenleme, çekilme ve başkalarını suçlama) ölçen 11 maddeden oluşmaktadır. Çocuk formu da, aynı on stratejiyi ölçen 15 maddeden ergen formundaki bazı cümleler çocukların daha kolay anlayabilmesi için bölünerek oluşturulmuştur. Spirito, Stark ve Tyc (1994) daha sonra bu on stratejiyi aktif (bilişsel yeniden yapılandırma, problem çözme, duygu düzenleme ve sosyal destek), kaçınan (dikkat dağıtma, çekilme, sosyal uzaklaşma, çekilme ve arzu giderici düşünme) ve olumsuz (kendini eleştirme ve başkalarını suçlama) olmak üzere üç ana faktörde toplamışlardır.

Çocuk ve Ergenler için Başa Çıkma Ölçeği geliştirildiğinden bu yana aralarında Almanca (Rathner ve Zangerle, 1996), Çince (Cheng ve Chan, 2003), İspanyolca (Pereda vd., 2009), Norveççenin (Holen vd., 2012) de bulunduğu birçok farklı dile çevrilmiş ve birçok çalışmada İngilizce ve diğer dillerdeki formları için geçerlik güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmaların sonuçlarında farklı faktör yapıları elde edilmiştir. Orijinal İngilizce formu için, Spirito vd. (1994) on stratejiyi ölçen Aktif, Kaçınan ve Olumsuz Başa Çıkma stratejilerinden oluşan üç faktörlü bir yapı önermişlerdir. Ölçeğin Çince formunu kullanarak yaptıkları çalışmada Cheng ve Chan (2003) benzer on stratejiyi Kaçma-Odaklı Başa Çıkma (dikkat dağıtma, sosyal uzaklaşma, kendini eleştirme, başkalarını suçlama, arzu giderici düşünme, çekilme ve duygusal patlama) ve Kontrol-Odaklı Başa Çıkma (bilişsel yeniden yapılandırma, problem çözme, sosyal destek ve gevşeme) olarak iki faktörlü yapıyla ölçmüşlerdir. Ölçeğin İspanyolca formunda yapılan faktör analizlerinde de benzer iki faktörlü yapı elde edilmiştir (Pereda vd., 2009; Reinoso ve Forns, 2010). Çoğunluğu Kafkas ve İspanyol kökenli Amerikalılardan oluşan bir örneklem üzerinde yürüttükleri bir çalışmada Vernberg, La Greca, Silverman ve Prinstein (1996) Olumlu Başa Çıkma (bilişsel yeniden yapılandırma, problem çözme, olumlu duygu düzenleme, sosyal destek ve dikkat dağıtma), Suçlama ve Öfke (kendini eleştirme, başkalarını suçlama ve olumsuz duygu düzenleme), Arzu Giderici Düşünme ve Sosyal Uzaklaşma alt boyutlarından oluşan

dört faktörlü bir yapı elde etmişlerdir. Afrika kökenli Amerikalılar üzerinde yürütülen bir çalışmada ise tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir (Vigna vd., 2010).

Çocuk ve Ergenler için Başa Çıkma Ölçeği çocuk ve ergenlerde başa çıkma stratejilerinin ölçümünde en sık kullanılan ölçeklerden biri olmasına rağmen, ölçeğin literatürde bahsedilen faktör yapılarını sınamaya yönelik çok az sayıda çalışma yapılmıştır (örn., Cheng ve Chan, 2003; Vigna vd., 2010). Aynı zamanda ölçeğin diğer etnik gruplarda ve İngilizcenin konuşulmadığı farklı ülkelerdeki çocuk ve ergen örneklemelerde başa çıkma stratejilerinin ölçümünde kullanımı için yeni çalışmalara ihtiyaç vardır. Dolayısıyla bu çalışmada üç temel amaç belirlenmiştir: (a) Spirito vd.'nin (1984) önerdiği üç faktörlü yapıyı doğrulayıcı faktör analizi ile sınamak, (b) bu üç faktörlü modelin uyum değerlerini literatürde önerilen diğer modelleri (Cheng ve Chan, 2003; Vernberg vd., 1996; Vigna vd., 2010) çalışmanın verilerine en iyi uyum sağlayan modeli belirlemek için karşılaştırmak ve (c) en iyi uyum sağlayan modelin geçerlik ve güvenirlik analizlerini incelemek.

Yöntem

Çalışma Grubu

Çalışmanın katılımcılarını 7., 8., 9., 10. ve 11. sınıflara devam eden ve yaşları 13 ile 18 arasında değişip yaş ortalamaları 15.1 ($S_s = 1.51$) olan 453 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcıların 227'si (%50.1) kız, 226'sı (%49.9) erkektir. Öğrencilerin verdikleri bilgiye göre, annelerin çoğunlukla ilkököl (%50.1) ortaokul (%20.1) ve lise (%17.7), babaların ise çoğunlukla lise (%28.3), ilkököl (%27.6) ve üniversite (%24.7) mezunu olduğu, %19.4'ünün düşük, %62.3'ünün orta ve %15.9'unun üst sosyoekonomik düzeyde oldukları düşünülmektedir. Katılımcıların %83'ü biyolojik anne babaları ile, %8.8'i sadece anne veya sadece babası ile birlikte ve %6.4'ü yurtdışı ailesinden uzakta yaşamaktadırlar.

İşlem

Katılımcılar 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Konya ili merkez ilçelerinde bulunan ortaokul ve liselerden tesadüfi olarak seçilmiş dört farklı devlet okulundan seçkisiz yolla belirlenmiştir. Bu amaçla belirlenen iki farklı ortaokulun tüm yedinci ve sekizinci sınıf şube sayıları belirlenmiş ve bunlar arasından her sınıf düzeyini temsil etmesi için rastgele seçilen iki yedinci sınıf, iki sekizinci sınıf şubesine ölçekler uygulanmıştır. Benzer şekilde iki farklı liseden de dokuzuncu, onuncu ve on birinci sınıfların tüm şube sayıları belirlenmiş ve bu şube listelerinden her bir sınıfı temsil edecek ikişer sınıftan çalışma verileri toplanmıştır. Sonuç olarak çalışma grubunu dört farklı okulun 12 farklı şubesinden her bir sınıf düzeyi için ortalama 90 öğrenci denk gelecek şekilde seçkisiz yolla belirlenmiş öğrenciler oluşturmuştur. Ölçme araçları öğrencilere çalışmaya dahil olmayı kabul eden öğretmenlerin ders saatlerinde uygulanmıştır. Öğrencilere çalışmayla ilgili ve isimlerinin alınmayacağı ve kişisel bilgilerinin gizli tutulacağıyla ilgili bilgi verildikten sonra çalışmaya dahil olmayı kabul eden öğrenciler ölçekleri doldurmuştur. Ölçeğin dağıtıldığı öğrencilerden ölçekleri tam doldurma oranı %91'dir ve 47 öğrenciye ait formlar eksik doldurma ya da tutarsız bilgilerden dolayı çalışmaya dahil edilmemiştir. Öğrencilerin ölçme araçlarını doldurması yaklaşık 25 dakika sürmüştür.

Veri Toplama Araçları

Çocuk ve Ergenler için Başa Çıkma Ölçeği (ÇEBÇÖ; Spirito vd., 1988). ÇEBÇÖ'nün biri ergenler (13-18 yaş) ve biri çocuklar (5-13 yaş) olmak üzere iki formu bulunmaktadır. Çocuk formu ergen formundan sadeleştirilmiş olan 15 maddeden oluşmaktadır. Ergen formu on başa çıkma stratejisini (sosyal uzaklaşma, dikkati dağıtma, arzu giderici düşünme, bilişsel yeniden yapılandırma, sosyal destek, problem çözme, kendini eleştirme, duygu düzenleme, çekilme ve başkalarını suçlama) ölçen 11 maddeden oluşmaktadır. Spirito vd. (1994) daha sonra bu on stratejiyi Aktif (bilişsel yeniden yapılandırma, problem çözme, duygu düzenleme ve sosyal destek), Kaçınan (dikkat dağıtma çekilme, sosyal uzaklaşma, çekilme ve arzu giderici düşünme) ve Olumsuz (kendini eleştirme ve başkalarını suçlama) olmak üzere üç ana faktörde toplamışlardır. Derecelendirmeler Hiçbir Zaman'dan (0) Her Zaman'a (3) dörtlü bir ölçek üzerinden yapılmaktadır. Ölçekten iki örnek madde şunlardır: "Yaşadığım problemi başka şeyler düşünüp başka şeyler yaparak unutmaya çalışırım" ve "Olayların olumlu taraflarını görmeye çalışarak olumlu sonuçlar üzerine odaklanmaya çalışırım." Ölçekten

alınabilecek puanlar Aktif ve Kaçınan Başa Çıkma için 0-12, Olumsuz Başa Çıkma içinse 0-9 arasında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı farklı çalışmalarda madde sayılarının azlığından dolayı (Cheng ve Chan, 2003; Spirito vd., 1988; Vigna vd., 2010) $\alpha = .43$ 'ten $\alpha = .77$ 'e değişmektedir ancak bu değer çalışmaların büyük çoğunluğunda kabul edilebilir düzeylerde dir. Test-tekrar-test katsayısı ise 3-7 gün arasında yüksekken ($r = .41-.83$) zaman aralığı 10 haftaya doğru çıktıkça ($r = .15-.43$) beklendiği gibi azalmaktadır (Vigna vd., 2010). Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliği benzer başa çıkma ölçekleri (Spirito vd., 1988) ve stres, kaygı ve depresyon gibi kavramlar arasındaki anlamlı korelasyonlarla (Vigna vd., 2010) sınanmıştır.

Ölçeğin çeviri çalışmaları kapsamında, ölçek öncelikle ana dili Türkçe olup iyi düzeyde İngilizce bilen bu çalışmanın bir öğretim üyesi ve bu çalışmanın ikinci yazarı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Türkçeye çevrilen iki farklı form daha sonra iki farklı çevirmen tarafından yeniden İngilizceye çevrilmiştir. Daha sonra ölçeğin orijinal formu ve iki yeniden İngilizceye çevrilmiş formu ana dili İngilizce olan bir öğretim üyesi ve çalışmanın ikinci yazarı ile anlam farklılıkları açısından incelenmiş ve üç formda anlam farklılıkları bulunmadığı gözlenerek sadece birkaç kelimedede değişiklik yapılarak ölçeğin Türkçe formuna son şekli verilmiştir.

Sürekli Kaygı Envanteri (SKE; Spielberger, Gorsuch, Lushene, Vagg ve Jacobs, 1983). SKE bireylerin genel kaygı düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş 20 maddeden oluşmaktadır. Derecelendirmeler Hemen Hiçbir Zaman'dan (1) Hemen Her Zaman'a (4) dördü bir ölçek üzerinden yapılmaktadır. Ölçekten iki örnek madde şunlardır: "Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder" ve "Her şeyi ciddiye alır ve endişelenirim." Ölçekten en az 0 en fazla 80 puan alınabilmektedir ve puanın yüksekliği kaygı düzeyinin yüksekliğini göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı farklı çalışmalarda $\alpha = .90$ civarında ve 20 günden 104 güne kadar farklı tekrarlayan ölçümlerde test tekrar test güvenirliği $r = .73$ ve $r = .86$. olarak bulunmuştur. Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliği farklı kaygı ölçekleriyle yüksek düzeyde korelasyonla ($r = -.65$) sağlanmıştır. Bu çalışmada ölçeğin Türkçe formu kullanılmıştır (Öner ve Le Compte, 1985). Türkçe formunun Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı $\alpha = .83$ ve $\alpha = .92$ arasında değişirken test tekrar test güvenirlik katsayısı $r = .86$ 'dır. Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliği farklı kaygı ölçekleriyle yüksek düzeyde korelasyonla ($r = .58-.84$) sağlanmıştır.

Bulgular

Ön Analizler

Çalışmanın analizlerine geçilmeden önce, veri grubu verilerin doğru bir şekilde girilip girilmediği, kayıp değerler ve normallik varsayımları açısından değerlendirilmiştir. Buna göre eksik girilen 27 ölçek değerlendirmeye alınmamıştır. Her bir alt ölçek için ayrı ayrı incelenen basıklık ve çarpıklık katsayılarının normal dağılım varsayımlarını karşıladığı görülmüştür (çarpıklık ranjı: $-.06 - .74$; basıklık ranjı: $-.19 - .57$).

İlgili literatür incelendiğinde, başa çıkma stratejilerinin cinsiyet ve yaş değişkenleri açısından olabilecek farklılıklar için de değerlendirildiği ve fark çıktığı durumlarda faktör analizlerinin kızlar ve erkekler için ayrı ayrı gerçekleştirilmesinin önerildiği görülmüştür (Cheng ve Chan, 2003; Donaldson vd., 2000; Spirito vd., 1988; Spirito vd., 1994; Spirito vd., 1995; Vigna vd., 2010). Bu sebeple EBÇÖ'nün her bir alt ölçeğinden alınan puanlara ait ortalamalar, standart sapmalar ve t değerleri kızlar ve erkekler için ayrı ayrı hesaplanmış ve Tablo 1'de verilmiştir. Buna göre, Aktif, Olumsuz ve Kaçınan Başa Çıkma alt ölçeklerinde kızlar sırasıyla 1.69, 0.96, 1.63 ortalamaya sahiplerken erkekler 1.73, 0.91, 1.57 ortalamaya sahiptirler. Her iki grup için de Olumsuz Başa Çıkma en düşük ortalamaya ve Aktif Başa Çıkma en yüksek ortalamaya sahiptir. Cinsiyet karşılaştırmaları için yapılan t testi sonucunda ise iki grup arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($p > .05$). İlgili karşılaştırmalar ayrıca sınıf değişkeni açısından da 7. ve 11. sınıflar için de yapılmış ve sadece Olumsuz Başa Çıkma için 11. sınıfların lehine anlamlı fark ($p < .01$) varken diğer iki alt ölçek için anlamlı fark bulunmamıştır ($p > .05$). Bu sonuçlardan yola çıkarak, bundan sonraki analizler kız ve erkek öğrencilerden elde edilen toplam puanlar üzerinden yürütülmüştür.

Tablo 1. Kızlar ve Erkekler için EBÇÖ'nün Alt Ölçeklerine ait Ortalama, Standart Sapma, Ranj, t değerleri

EBÇÖ	Kızlar (n = 227)			Erkekler (n = 226)			t	p
	Ort.	Ss	Ranj	Ort.	Ss	Ranj		
Aktif Başa Çıkma	1.69	0.52	0.2-2.8	1.73	0.55	0.2-3.0	-0.74	.462
Olumsuz Başa Çıkma	0.96	0.62	0.0-3.0	0.91	0.58	0.0-2.3	1.03	.317
Kaçınan Başa Çıkma	1.63	0.57	0.3-3.0	1.57	0.63	0.0-2.7	1.11	.269

Not. Ölçeklerden alınabilecek ortalama puan aralıkları: 0-3

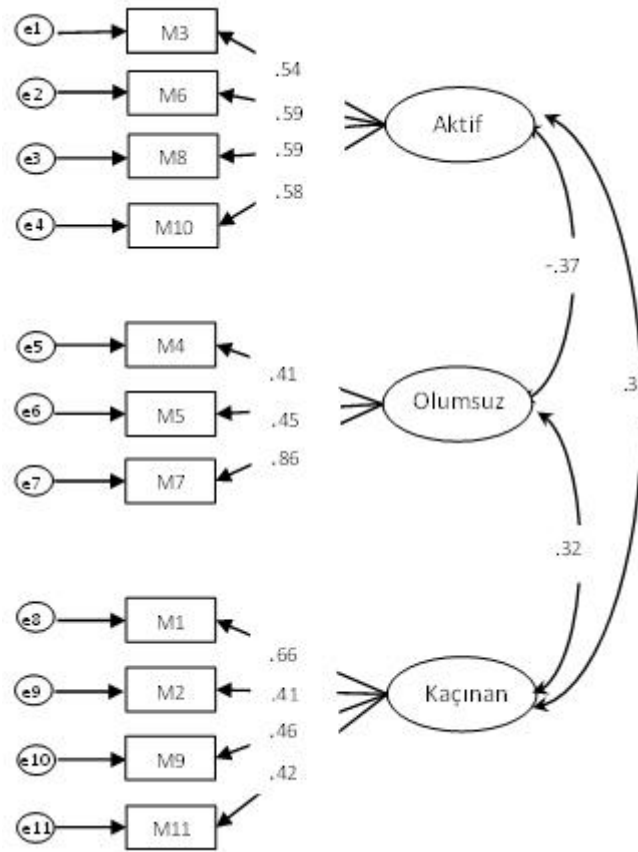
Yapı Geçerliliği

Ergenler için Başa Çıkma Ölçeği Türkçe Formunun yapı geçerliğini belirlemek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Öncelikle, Spirito vd.'nin (1994) üç faktörlü modeli test edilmiş, daha sonra bu model önceki literatürde önerilen üç modelin uyum değerleriyle karşılaştırılmıştır. Modelin kabulü için şu kesim değerleri dikkate alınmıştır: ki kare/serbestli derecesi oranı < 3, goodness-of-fit-index (GFI), adjusted goodness-of-fit-index (AGFI) ve comparative-fit-index (CFI) > .90 ve root mean square error of approximation (RMSEA) < .08 (Browne ve Cudeck, 1993; Hu ve Bentler, 1999). Test edilen modellere ilişkin uyum belirteçleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Farklı Modellere ilişkin Uyum Değerleri

Model	χ^2	df	p	χ^2/df	GFI	AGFI	CFI	RMSEA
Spirito vd.'nin (1994) üç faktörlü	77.798	37	.001	2.1	.97	.95	.92	.047
Vigna vd.'nin (2010) tek faktörlü	580.26	91	.001	6.4	.84	.78	.62	.108
Cheng ve Chan'ın (2003) iki faktörlü	468.155	.89	.001	5.3	.88	.83	.71	.097
Vernberg vd.'nin (1996) dört faktörlü	126.45	.48	.001	2.6	.95	.93	.87	.059

Tablo 2'de görüldüğü gibi maddeleri aktif, Spirito vd.'nin (1994) olumsuz ve kaçınan başa çıkma olarak adlandırdığı üç faktörlü modeli en iyi uyum değerlerini göstermektedir ($\chi^2/df = 2.1$, GFI = .97, AGFI = .95, CFI = .92, RMSEA = .047). Vigna vd.'nin (2010) 11 maddeyi tek bir gizil değişkene sabitlediği tek faktörlü modeli, Cheng ve Chan'ın (2003) kaçma-odaklı ve kontrol-odaklı başa çıkma olarak adlandırdıkları iki faktörlü modelinin uyum verileri yeterli düzeyde değildir. Son olarak Vernberg vd.'nin (1996) EBÇÖ'nün maddelerini olumlu başa çıkma, suçlama ve öfke, arzu giderici düşünme ve sosyal uzaklaşma olarak adlandırdığı dört faktörlü modelin uyum belirteçleri CFI değeri hariç yeterli düzeydedir. Üç faktörlü EBÇÖ'nün alt ölçekleri arasındaki korelasyon değerleri .32 ile .37 arasında değişmektedir (bknz. Şekil 1).

Şekil 1. Ergenler için Başa Çıkma Ölçeğine ilişkin Path Diyagramı ve Faktör Yükleri

Ölçüt Bağımlı Geçerlik

EBÇÖ'nün geçerliğine ek kanıtlar sunabilmek için her bir alt ölçek ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Öngörüldüğü gibi, Aktif Başa Çıkma sürekli kaygı ile negatif ilişki gösterirken ($r = -.33, p < .001$) Olumsuz Başa Çıkma ve Kaçınan Başa Çıkma ile sürekli kaygı arasında pozitif anlamlı ilişkiler gözlenmiştir (sırasıyla, $r = .44, r = .27, p < .001$).

Güvenirlilik

Cronbach alfa değeri hesaplanarak belirlenen iç tutarlık katsayısı Aktif Başa Çıkma için $\alpha = .72$, Kaçınan Başa Çıkma için $\alpha = .70$ ve Olumsuz Başa Çıkma için $\alpha = .65$ olarak bulunmuştur.

EBÇÖ'nün zaman içerisindeki tutarlığını belirlemek amacıyla test-tekrar-test yöntemi ile Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Korelasyon değerleri çalışma grubundan seçkisiz yöntemle seçilen 61 öğrenciye ölçeğin üç hafta ara ile uygulanması ile belirlenmiştir. İki uygulama arasındaki katsayılar Aktif Başa Çıkma için $r = .66$, Kaçınan Başa Çıkma için $r = .61$ ve Olumsuz Başa Çıkma için $r = .76$ olarak bulunmuştur ($p < .001$).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada çocuk ve ergenlerin başa çıkma stratejilerinin ölçümünde en sık kullanılan ölçme araçlarından biri olan (Vigna vd., 2010) Ergenler için Başa Çıkma Ölçeğinin (EBÇÖ) Türkçe Formu için geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapılması amaçlanmıştır. Bu amaçla yapılan Doğrulamalı Faktör Analizleri (DFA) sonucunda örneklem verisine en iyi uyumu Spirito vd.'nin (1994) önerdiği aktif, kaçınan ve olumsuz başlıklı üç faktörlü model olduğu bulunmuştur. Vernberg vd.'nin (1996) dört faktörlü modeli CFI değeri hariç yeterli düzeyde olsa da, DFA sonuçları diğer iki alternatif modeli (Vigna vd.'nin tek faktörlü ve Chen ve Chang'ın iki faktörlü modeli) desteklememiştir. İncelenen tüm modeller değerlendirildiğinde, en yüksek uyum değerlerine sahip üç faktörlü model kabul edilmiştir. EBÇÖ'nün faktör yapısını inceleyen bazı çalışmalar yapılmış olsa da, farklı modelleri DFA ile test eden sadece bir çalışmaya rastlanmıştır (Vigna vd., 2010). Bu çalışmada Vigna vd. (2010),

Spirito vd.'nin üç faktörlü modeli için yeterli düzeye yakın uyum değerleri bulmuş olsalar da (NFI = .76, CFI = .88, TLI = .81, RMSEA = .07) diğer hiçbir model anlamlı sonuçlar vermemiştir. Sonuç olarak Afrika kökenli Amerikalılardan oluşan ergen örneklemeleri için en uygun modelin tek faktörlü bir model olduğu sonucuna varmışlardır. Vigna vd.'nin çalışması ile bu çalışmadaki farklı faktör yapıları için muhtemel bir açıklama iki örneklemin kendine özgü bazı özellikleriyle ilgili olabilir. Bu çalışmada üç farklı sosyo-ekonomik düzeyi de temsil eden herhangi bir tanı almamış ergen bir çalışma grubu kullanılmışken Vigna vd.'nin (2010) çalışmasında doğal bir afet sonrasında bu süreçten psikolojik olarak etkilenmiş ve çoğunluğu düşük sosyoekonomik düzeyde ailelerden gelen Afrika kökenli Amerikalılardan oluşan bir ergen grubudur. Bu yüzden, verilerin daha geniş örneklemelere genellenebilmesi için farklı etnik köken ve İngilizcenin anadil olmadığı farklı ülkelerde de EBÇÖ'nün uygulanarak faktör yapıları değerlendirilmelidir.

Vigna vd.'nin (2010) EBÇÖ ve kaygı arasında buldukları anlamlı ilişkileri ve başa çıkma stratejileri ile kaygı arasında ilişkileri hedef almış çalışmalar temel alınarak, EBÇÖ'nün ölçüt bağıntılı geçerliği için Aktif Başa Çıkma ile kaygı arasındaki negatif anlamlı ilişkiler ve Kaçınan ve Olumsuz Başa Çıkma ile pozitif ilişkiler kullanılmıştır. Yapılan çalışmada literatürdekine benzer şekilde sürekli kaygı ile başa çıkma alt boyutlarında beklendik yönde orta düzeylerde anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Aktif Başa Çıkma için $r = -.33$, Olumsuz Başa Çıkma için $r = .44$ ve Kaçınan Başa Çıkma için $r = .27$). Bu bulgulara paralel olarak Thorne, Andrews ve Nordstokke (2013) aktif başa çıkmanın kaygının negatif bir yordayıcısıyken ($\beta = -.37$) kaçınan başa çıkmanın kaygıyı pozitif bir şekilde yordadığını ($\beta = .40$) bulmuşlardır. Benzer şekilde, kaygı ile kaçınan başa çıkma arasında orta düzeyde pozitif ilişkiler Gomez'in (1998; $r = .32$) ve Gomez ve McLauren'in (2006; $r = .31$) çalışmalarında da gözlenmiştir.

Güvenirlik analizleri her iki güvenilirlik sonuçlarının yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Cronbach alfa içtutarlık katsayısı yüksek düzeylerde olmasa da her bir alt ölçek için yeterli düzeyde bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarını oluşturan madde sayısının azlığı ve madde sayısının içtutarlık katsayısına etkisi dikkate alındığında (Cortina, 1993), önceki çalışmalarda orta düzeylerde Cronbach alfa katsayısı bulunması şaşırtıcı değildir. Bu çalışmalarda alt ölçeği oluşturan madde sayısı arttıkça içtutarlık katsayısı da artmaktadır. Örneğin, 11 madde üzerinden yapılan analizlerde Cronbach alfa katsayısı .75 (Vigna et al., 2010) iken bu katsayı her bir alt ölçeğin iki ya da üç maddeyle temsil edildiği dört faktörlü modelde .43 ile .77 arasında değişmektedir (Vernberg vd., 1996). Benzer şekilde iki faktörlü modelde Kontrol-Odaklı Başa Çıkma için .65 iken Kaçma-Odaklı Başa Çıkma .76 düzeyindedir (Cheng ve Chan, 2003).

Üç hafta ara ile yapılan iki ölçüm arasındaki yüksek korelasyon değerleri de EBÇÖ'nün zaman içerisindeki tutarlılığına önemli bir kanıttır. Spirito vd.'nin (1988) de belirttiği gibi ölçümler arası süre uzadıkça bu değer düşerken süre kısa tutulduğunda değerlerin yükselmesi de dikkate alındığında (3-7 günlük periyotlarda .41-.83; 10 haftalık periyotlarda .15-.43), çalışmada bulunan .61 ve .76 arası anlamlı korelasyonların yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, EBÇÖ Türk ergenlerin başa çıkma stratejilerinin ölçümünde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Buna karşın bu bulgular sınırlılıkları içerisinde değerlendirilmelidir. Çalışmayla ilgili muhtemel bir sınırlılık verilerin bir şehirde bulunan dört farklı okuldan 7.-11. sınıf öğrencilerden toplanmış olması ve bu sonuçların Türkiye'nin tüm bölge ve şehirlerindeki 7.-11. sınıf öğrencilere genellenemeyeceğidir. Bu yüzden, sonuçların genellenebilirliği açısından EBÇÖ farklı şehir, bölge, etnik grup ve İngilizcenin anadil olmadığı farklı ülkelerde de ergenler üzerinde uygulanarak bu çalışmanın bulgularıyla karşılaştırılması ve ölçeğin faktör yapısıyla ilgili daha fazla kanıt bulunması önemlidir. Ayrıca, EBÇÖ ile ölçülen başa çıkma stratejileri ile ilişkili diğer kavramlar ve potansiyel yordayıcılar ve bu stratejilerin nasıl geliştirilebileceğine yönelik deneysel çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynakça

- Amirkhan, J. H. (1990). A factor analytically derived measure of coping: The coping strategy indicator. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1066-1074.
- Amirkhan, J. H. (1994). Criterion validity of a coping measure. *Journal of Personality Assessment*, 62, 242-261.
- Ayers, T. S., Sandler, I. N., West, S. G. ve Roosa, M. W. (1996). A dispositional and situational assessment of children's coping: Testing alternative models of coping. *Journal of Personality*, 64, 923-958.
- Browne, M. W. ve Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. In K. A. Bollen ve J. S. Long (Eds.), *Testing structural equation models* (s. 136-162). Newbury Park, CA: Sage.
- Carver, C. S. (1997). You want to measure coping but your protocol is too long: Consider the brief COPE. *International Journal of Behavioural Medicine*, 4, 92-100.
- Carver, C. S., Scheier, M. F. ve Weintraub, J. K. (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 267-283.
- Cheng, S. T. ve Chan, A. C. (2003). Factorial structure of the Kidcope in Hong Kong adolescents. *Journal of Genetic Psychology*, 164, 261-266.
- Connor-Smith, J. K., Compas, B. E., Wadsworth, M. E., Thomsen, A. H. ve Saltzman, H. (2000). Responses to stress in adolescence: Measurement of coping and involuntary stress responses. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68, 976-992.
- Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *Journal of Applied Psychology*, 78, 98-104.
- Donaldson, D., Prinstein, M. J., Danovsky, M. ve Spirito, A. (2000). Patterns of children's coping with life stress: Implications for clinicians. *American Journal of Orthopsychiatry*, 70, 351-359.
- Edgar, K. A. ve Skinner, T. C. (2003). Illness representations and coping as predictors of emotional well-being in adolescents with type I diabetes. *Journal of Pediatric Psychology*, 28, 485-493.
- Folkman, S. ve Lazarus, R. S. (1988). *Manual for the Ways of Coping Questionnaire*. Palo Alto: Consulting Psychologists Press.
- Gomez, R. (1998). Locus of control and avoidant coping: Direct, interactional and mediating effects on maladjustment in adolescents. *Personality and Individual Differences*, 24, 325-334.
- Gomez, R. ve McLaren, S. (2006). The association of avoidance coping style, and perceived mother and father support with anxiety/depression among late adolescents: Applicability of resiliency models. *Personality and Individual Differences*, 40, 1165-1176.
- Holen, S., Lervåg, A., Waaktaara, T. ve Ystgaard, M. (2012). Exploring the associations between coping patterns for everyday stressors and mental health in young schoolchildren. *Journal of School Psychology*, 50, 167-193.
- Hu, L. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indices in covariance structure analysis: Conventional versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Kardum, I. ve Krapic, N. (2001). Personality traits, stressful life events, and coping styles in early adolescence. *Personality and Individual Differences*, 30, 503-515.
- Khamis, V. (2013). Stressors, family environment and coping styles as predictors of educational and psychosocial adjustment in Palestinian children. *Educational Studies*, 39, 371-384.
- Lazarus, R. S. ve Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.
- Öner, N. ve LeCompte, A. (1985). *Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı* [The State-Trait Anxiety Inventory Manual]. Istanbul: Boğaziçi University Press.
- Özbay, Y. ve Şahin, B. (1997, September). *Stresle başa çıkma tutumları envanteri: Geçerlik ve güvenirlik çalışması*. IV. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulan bildiri, Ankara.

- Patterson, J. M. ve McCubbin, H. I. (1987). Adolescent coping style and behaviors: conceptualization and measurement. *Journal of Adolescence*, 10, 163-186.
- Pereda, N., Forns, M., Kirchner, T. ve Muñoz, D. (2009). Use of the Kidcope to identify socio-economically diverse Spanish school-age children's stressors and coping strategies. *Child Care, Health, and Development*, 35, 841-850.
- Rathner, G. ve Zangerle, M. (1996). Coping strategies of children and adolescents with diabetes mellitus: the German language version of KIDCOPE. *Zeitschrift für Klinische Psychologie, Psychiatrie und Psychotherapie*, 44, 49-74.
- Reinoso, M. ve Forns, M. (2010). Stress, coping and personal strengths and difficulties in internationally adopted children in Spain. *Children and Youth Services Review*, 32, 1807-1813.
- Skinner, E. A., Edge, K., Altman, J. ve Sherwood, H. (2003). Searching for the structure of coping: A review and critique of category systems for classifying ways of coping. *Psychological Bulletin*, 129, 216-269.
- Spielberger, C. D., Gorsuch, R. L., Lushene, R., Vagg, P. R. ve Jacobs, G. A. (1983). *Manual for the State-Trait Anxiety Inventory*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Spirito, A. (1996). Commentary: Pitfalls in the use of brief screening measures of coping. *Journal of Pediatric Psychology*, 21, 573-575.
- Spirito, A., Stark, L. J., Karen, M. G. ve Tyc, V. L. (1995). Coping with everyday and disease-related stressors by chronically ill children and adolescents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 34, 283-290.
- Spirito, A., Stark, L. J. ve Tyc, V. L. (1994). Stressors and coping strategies described during hospitalization by chronically ill children. *Journal of Clinical Child Psychology*, 23, 314-322.
- Spirito, A., Stark, L. J. ve Williams, C. (1988). Development of a brief coping checklist for use with pediatric populations. *Journal of Pediatric Psychology*, 13, 555-574.
- Thorne, K. J., Andrews, J. J. W. ve Nordstokke, D. (2013). Relations among children's coping strategies and anxiety: The mediating role of coping efficacy. *The Journal of General Psychology*, 140, 204-223.
- Tobin, D. L., Holroyd, K. A. ve Reynolds, R. V. C. (1984). *Users Manual for Coping Strategies Inventory*. Ohio: University Press.
- Türküm, A. S. (2002). Stresle başa çıkma ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 18, 25-34.
- Vernberg, E. M., La Greca, A. M., Silverman, W. K. ve Prinstein, M. J. (1996). Prediction of posttraumatic stress symptoms in children after Hurricane Andrew. *Journal of Abnormal Psychology*, 105, 237-248.
- Vigna, J. F., Hernandez, B. C., Kelley, M. L. ve Gresham, F. M. (2010). Coping behavior in hurricane-affected African American youth: Psychometric properties of the Kidcope. *Journal of Black Psychology*, 36, 98-121.
- Wadsworth, M. E., Raviv, T., Compas, B. E. ve Connor-Smith, J. K. (2005). Parent and adolescent responses to poverty-related stress: Tests of mediated and moderated coping models. *Journal of Child and Family Studies*, 14, 285-300.